

צמיחה מכלילה בישראל

י"ד בשבט תשפ"ב 16.01.2022

צמיחה מכלילה הינה כלי המדיניות המרכזי עליו ממליצים ארגוני הכלכלה הבינלאומיים – כגון ה-OECD והפורום הכלכלי העולמי – על מנת להבטיח צמיחה יציבה ובת קיימא בד בבד עם צמצום העוני ואי השוויון. ביולי האחרון התפרסם דו"ח של הפורום הבין-מגזרי לצמיחה מכלילה בישראל, המאגד בכירות ובכירים בממשלה, באקדמיה ומחוצה לה, המציע מתווה להטמעה של מדיניות צמיחה מכלילה. אולם למרות הקונצנזוס הגובר על הצורך בנקיטת מדיניות סדורה של צמיחה מכלילה, הנושא כמעט ואינו נמצא על הפרק של נבחרי הציבור בישראל. במקום זאת, מנסות ממשלות ישראל להרים את פרמידת ההכנסות הישראלית על ידי משיכתה מלמעלה – בצעדים כמו הורדת מיסוי על חברות ומשקיעי הייטק, אך ללא הועיל. הדירוג העגום של ישראל במדד הצמיחה המכלילה של הפורום הכלכלי העולמי, 25 מתוך 29, מעיד כאלף עדים על מצבנו. במקום הפעולה מלמעלה למטה, גישת הצמיחה המכלילה קוראת לדחוף את פרמידת ההכנסות מלמעלה למטה. צמיחה מכלילה היא מדיניות הדוחפת את מי שכיום אינם נהנים משגשוג כלכלי-חברתי באמצעות מעגל של השקעה ביכולת שלהן להגדיל את הכנסתן מעבודה וכך לתרום לעושר המשק הישראלי כולו.

מה נדרש ליישום מדיניות צמיחה מכלילה?

ייחודה של גישת הצמיחה המכלילה היא ברב-ממדיות שהיא דורשת על מנת להבטיח את השגשוג של אלו הנמצאים בתחתית פרמידת ההכנסות. צמיחה מכלילה דורשת הסתכלות על כלל תנאי החיים המונעים מאדם לשפר את מצבו הכלכלי – פריון העבודה, רכישת מיומנויות במערכת החינוך, נגישות למשכנתאות, מספר בעלי חשבון בנק חסום, נגישות לשירותי בריאות, תחבורה ציבורית ועוד.

בשל כך, היא דורשת מהלך בין-משרדי סדור, אינטגרטיבי וארוך-טווח. לדוגמה, עידוד תלמידים במגזר הערבי ללמוד את מקצועות ה-STEM יכול להיות מלווה גם בהשקעה בחינוך הלא-פורמלי אחה"צ ושיתופי פעולה עם חברות הייטק וביוטק ומוסדות מחקר אקדמיים, אך גם עם מערכת הרווחה המקומית שאמונה על מציאת פתרונות לנערות ונערים שמעוניינים ללמוד אך אינם יכולים בשל מצבן.ם האישי או מצב משפחתן.ם.

דוח הפורום הבין-מגזרי לצמיחה מכלילה בישראל מגדיר שורה ארוכה מאוד של מדדים ותתי-מדדים הרלבנטיים ליישום מדיניות שכזו בישראל. אלא שלשם כך נדרשת לא רק היענות של משרדי הממשלה השונים, אלא גם קיומו של גוף מתכלל שאחראי על פיתוח,

יישום ומעקב אחרי כלי המדיניות השונים. בניגוד למה שעשוי להשתמע, יישום מדיניות עקבית של צמיחה מכלילה בישראל אינו מצריך שידוד המערכות הממשלתיות או שינוי דרמטי וקשה ליישום של סדרי העדיפויות. הוא כן דורש תכנון קפדני, עבודת מטה מסודרת, ומעקב שכולל תשומת לב לפרטים, לצרכים חדשים ועוד.

מלבד זאת, יהיה קשה מאוד ליישם צמיחה מכלילה ללא השקעות ציבוריות משמעותיות מצד המדינה. נגיד בנק ישראל, אמיר ירון, שב לאחרונה בדיון בוועדת הכספים על עמדת הבנק לפיה רק הגדלה של ההשקעות הממשלתיות כ-50 מיליארד שקל בשנה למשך 10 שנים יכולה לצמצם את פער רמת החיים בין ישראל למדינות המפותחות ולהבטיח צמיחה מכלילה. ירון התכוון בדבריו בדיוק לאותם מקומות הדורשים השקעה לטובת צמיחה מכלילה, ביניהם הכשרה מקצועית למבוגרים, תשתיות תחבורה, חינוך ועוד.

כמו כן, יישום של מדיניות צמיחה מכלילה כוללת לא רק את מה שנדרש להשקיע בו, אלא גם את ההבנה כי אי-השיוויון בהכנסות הוא בעיה גם כשמדובר בצמיחת המשק כולו. לפיכך, מדיניות סדורה של צמיחה מכלילה פירושה גם בחינה מחדש של רבות מההטבות הניתנות כיום למי שנמצאים במעלה פרמידת ההכנסות ומגדילות את אי השיוויון, כולל הטבות במסגרת חוק עידוד השקעות הון, הטבות מס למגזר ההייטק ולמשקיעים בו ועוד.

סיכום המלצות

א) הקמה של גוף מתכלל שאחראי על פיתוח, תכנון ויישום אינטגרטיבי של מדיניות צמיחה מכלילה. בגלל האופי הבין-משרדי והתכנוני של מדיניות זו, יש להקים את הצוות הייעודי במטה הכלכלי-חברתי במשרד רה"מ או במועצה הלאומית לכלכלה. בנוסף לתפקידיו אלו, הצוות גם יבחן ויפרסם חוות דעת על השפעת הטבות מס קיימות וכאלו שיוצעו בעתיד על אי-שיוויון בהכנסות.

ב) כדי להבטיח שגשוג בר-קיימא נדרשת השקעה ממשלתית ניכרת בתשתיות פיזיות, חינוך ובריאות ובהעלאת פריון העבודה, על פי המסגרת המקרו-כלכלית שהומלצה על-ידי בנק ישראל – כ-50 מיליארד שקל בשנה למשך 10 שנים.

בברכה,
ד"ר מיקי פלד
חוקר בכיר, קרן ברל כצנלסון